אלא בין תכלת שבה ללבן שבה. פי׳ רש״י למר הלבוש תכלת וש מקומות שלא עלה סם הלבוש שפיר. וקשה דאמרינן במנחות (מג ב ושם) לאה מלוה זו שבה תלוי מלוה אחרת ואיזו זו ק״ש כתמן עד שיכיר בין תכלת לנגן. ואי קאי אגיתת למר אינה תלויה בגילית. ועוד בגילה נמי פעמים יכולין לראות למר שאינו צבוע בדרכו. ע״כ יש לפרש בין תכלת שבה בגילית שהיה קבוע בו תכלת וגם שני מוטין לבן ועושין בו חוליא של תכלת וחוליא של לבן[א]: **אחרים אומרים עד שיראה חברו וכו׳.** בירושלמי במה אנו קיימין אי בגיגל אפי׳ בגחוק עפי מכם ביה ואי בשאינו גיגל אפילו בקרוב לגביה לא מכיס ביה מפתר בגיגל ואינו גיגל בהדין אכסניא דאתי לקיליק[ב]. ואריך לומר דהאי אחריס לאו ר׳ מאיר איגמו דהא ר׳ מאיר איירי לעיל מייגיהו[ג]: **לכ״ש כותיקין.** תימא דלעיל פסקינן כמאן דאמרינן לאחר עמוד השחר מיד ולקמן פסקי׳ הלכה כר׳ יהושע דאמר עד ג׳ שעות והכא פסק אביי שהוא בתרא ואמר כותיקין ומשמע דהכי הלכתא. וי״ל דודאי זמן ק״ש מתחיל לאחר עמוד השחר וזמנו עד ג׳ שעות ומיהו מלוה מן המובחר כותיקין סמוך לנהץ החמה כדי לסמוך גאולה לתפלה ואפי׳ ומיקין נמי מודו לרבי יהושע שאם לא קרא קודם הנץ החמה דיכול לקרות עד שלש שעות ועל זה אנו סומכין וכן בפ׳ מי שמתו (דף כ״ב ב) דקאמר בעל קרי אירד לטבול אם יכול לעלות ולקרות קודם הנץ וכו׳[ג] ומסיק בגמרא (ד׳ כ״ה ב) דילמא כר׳ יהושע וכותיקין לומר מתני׳ דקתני קודם הנץ החמה כותיקין אלמא ומיקין נמי מודו לר׳ יהושע אאין שאם עוברת עד שלש שעות[ד]. ומיהו קשה דאמריגן בגיומא (ד׳ ל״ו ושם) אף היא עשתה נגרשת של זהב כיון שהחמה זורחת היו ילולות יולאות הימנה והיו יודעין שהגיע הנץ החמה ובא זמן ק״ש של שחרית ומוקי לה התם בשאר עמא דירושלים אלמא משמע דעיקר זמן ק״ש לאחר הנץ החמה והא לא הוי כותיקין שהיו קורין קודם להנץ סמוך להנץ. וי״ל דלומו זמן הוקבע לגבור לפי שלא היו יכולין להקדיס ולמהר כותיקין כי רוב בני אדם אינם יכולין לכון אותה שעה:

כל הסומך גאולה לתפלה אינו נזוק. ופ״ת והלא כל העולם סומכין גאולה לתפלה ומאי רבותיה דרב גרונא דלא פסיק מוכא מפומיה. ויש לומר דהכי קאמר כל הסומך גאולה לתפלה כותיקין שקורין ק״ש קודם הנץ ותפלה לאחר הנץ: כל

אותו צדיק [1]ועבדום וענו אותם קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם אמרו לו ולואי שנצא בעצמנו משל לאדם שהיה חבוש בבית האסורים והיו אומרים לו בני אדם מוציאין אותך למחר מבית האסורין ונותנין לך ממון הרבה ואומר להם בבקשה מכם הוציאוני היום ואיני מבקש כלום: [2]וישאלום א״ר אמי מלמד שהשאילום בעל כרחם איכא דאמרי בעל כרחם דמצרים וא״ד בעל כרחם דישראל מ״ד בעל כרחם דמצרים דכתיב [3]ונות בית תחלק שלל מ״ד בעל כרחם דישראל משום משוי: [2]וינצלו את מצרים [6]א״ר אמי מלמד שעשאוה כמצודה שאין בה דגן ור״ל אמר עשאוה כמצולה שאין בה דגים: [4]אהיה אשר אהיה א״ל הקב״ה למשה לך אמור להם לישראל אני הייתי עמכם בשעבוד זה ואני אהיה עמכם בשעבוד מלכיות אמר לפניו רבש״ע דיה לצרה בשעתה א״ל הקב״ה לך אמור להם אהיה שלחני אליכם: [5]ענני ה׳ ענני א״ר אבהו למה אמר אליהו ענני ב׳ פעמים מלמד שאמר אליהו לפני הקב״ה רבש״ע ענני שתרד אש מן השמים ותאכל כל אשר על המזבח וענני שתסיח דעתם כדי שלא יאמרו מעשה כשפים הם שנאמר [5]ואתה הסבות את לבם אחורנית: **מתני׳** [6]מאימתי קורין את שמע בשחרית משיכיר בין תכלת ללבן ר׳ אליעזר אומר בין תכלת לכרתי [7](וגומרה) [8]עד הנץ [9] החמה [10]ר׳ יהושע אומר עד שלש שעות שכן דרך מלכים לעמוד בשלש שעות [11]הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה: **גמ׳** מאי בין תכלת ללבן אילימא בין גבבא דעמרא חיורא לגבבא דעמרא דתכלתא הא בליליא נמי מידע ידעי אלא [12]בין תכלת שבה ללבן שבה. תניא רבי מאיר אומר משיכיר בין זאב לכלב ר״ע אומר בין חמור לערוד [13]א[14]ואחרים אומרים משיראה את חברו רחוק ד׳ אמות ויכירנו אמר רב הונא הלכה כאחרים אמר אביי [2]לתפילין כאחרים לק״ש כותיקין [3]דאמר ר׳ יוחנן ותיקין היו [4]גומרין אותה עם הנץ החמה תניא נמי הכי [5]ותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה כדי שיסמוך גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום א״ר זירא מאי קראה [6]יייראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים העיד ר״י בן אליקים משום קהלא קדישא דבירושלים [7]כל הסומך גאולה לתפלה אינו נזוק כל היום כולו א״ר זירא איני והא אנא סמכי ואיתזקי א״ל במאי איתזקת דאמטיית אסא לבי מלכא התם נמי מבעי לך למיהב אגרא למחזי אפי מלכא דא״ר יוחנן [8]דלעולם ישתדל אדם לרוץ לקראת מלכי ישראל ולא לקראת מלכי ישראל בלבד אלא אפילו לקראת מלכי עכו״ם שאם יזכה יבחין בין מלכי ישראל למלכי עכו״ם. אמר ליה רבי אלעא לעולא כי עיילת להתם שאיל בשלמא דרב ברונא אחי במעמד כל החבורה דאדם גדול הוא ושמח במצות זימנא חדא סמך גאולה לתפלה ולא פסיק חוכא מפומיה כוליה יומא. היכי מצי סמיך והא א״ר יוחנן [9]בתחלה הוא אומר ה׳ שפתי תפתח ולבסוף הוא אומר יהיו לרצון אמרי פי וגו׳ אמר ר׳ אלעזר תהא בתפלה של ערבית. והא אמר ר׳ יוחנן [10]איזהו בן העוה״ב [11]זהו הסומך גאולה

של ערבית לתפלה של ערבית אלא א״ר אלעזר תהא בתפלת המנחה רב אשי אמר אפי׳ תימא אכולהו וכיון דקבעוה רבנן בתפלה כתפלה אריכתא דמיא דאי לא תימא הכי [12]ערבית היכי מצי סמיך והא בעי למימר השכיבנו אלא כיון דתקינו רבנן השכיבנו כגאולה אריכתא דמיא ה״נ כיון דקבעוה רבנן בתפלה כתפלה אריכתא דמיא. מכדי האי יהיו לרצון אמרי פי משמע לבסוף ומשמע מעיקרא דבעינא למימר מ״ט תקנוהו רבנן לאחר י״ח ברכות לימרו מעיקרא א״ר יהודה בריה דר׳ שמעון בן פזי הואיל ולא אמרו דוד אלא לאחר י״ח פרשיות לפיכך תקינו רבנן לאחר י״ח ברכות. הני י״ח י״ט הויין אשרי האיש ולמה רגשו גוים חדא פרשה היא דאמר ר׳ יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי ק״ג פרשיות אמר דוד ולא אמר הללויה עד שראה במפלתן של רשעים שנאמר [7]יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה׳ הללויה. הני ק״ג ק״ד הויין אלא שמע מינה אשרי האיש ולמה רגשו גוים חדא פרשה היא דאמר ר׳ שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן כל

גרסי׳ אמר ר׳ שמעון בן פזי אמר ר׳ יהושע בן לוי אמר ר׳ יוסי בן שאול אמר ר׳ משום קהלה קדושה שבירושלים ז) ר׳ שמעון בן מנסיא וחברו ובאגדתא דקהלת (פסוק ראה חיים) למה קורין אותן עדה קדושה שהיו משלשין אם היום שליש לתפלה שליש לתורה שליש למלאכה ויש אומרים על שהיו יגעים בתורה בימות החורף ובמלאכה בימות הקיץ ר׳ יצחק בן אליעזר קרי לר׳ שמלאי ולר׳ ברקי עדה קדושה שהיו משלשין אם היום ויש אומרים על שהיו יגעיגין בתורה וכו׳:

ז) ע״ש כנגמ׳ וכ״ש וכ״מ.

עין משפט נר מצוה

מ״ב מ״מ ס״ג מהלכות ק״ש הלכה יא ופ״ד מהל׳ תפילין הלכה י׳ סמג עשין יא טוש״ע מ״ח סימן נח סעיף ג וסמ״ק סט סעיף ח:

מא ג מ״מ ס״ז מהלכות תפלה הלכה יח סמג עשין יט טוש״ע מ״ח סימן סו סעיף ח וסמ״ק סט סעיף ט:

מב ד מ״מ ס״ג מהל׳ אבל הלכה יד טור ושו״ע מ״ח סימן רכד סעיף ט [רא״ש אלפס לקמן פרק המוצה דף מז:]:

מג ה [מ״מ ס״ז מהל׳ תפלה הלכה יח] סמ״ג עשין יט [טור מ״ח סי׳ לא] וטוש״ע מ״ח סימן לו׳ סעיף ב:

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעָבְדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָּן אָנֹכִי וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל:

בראשית טו יג-יד

2. וַיִּן נָתַן אֶת חֵן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיַּשְׁאִלוּם וַיְנַצְּלוּ אֶת מִצְרָיִם: שמות יב לו

3. מָלְכֵי צְבָאוֹת יִדֹּדוּן יִדֹּדוּן וּנְוַת בַּיִת תְּחַלֵּק שָׁלָל:

תהלים סח יג

4. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שְׁלָחַנִי אֲלֵיכֶם: שמות ג יד

5. עֲנֵנִי יְיָ עֲנֵנִי וְיֵדְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי אַתָּה יְיָ הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הֲסִבֹּתָ אֶת לִבָּם אָחֹרַנִּית: מלכים א יח לז

6. יִרָּאוּךָ עִם שֶׁמֶשׁ וְלִפְנֵי יָרֵחַ דּוֹר דּוֹרִים: תהלים עב ה

7. יִתַּמּוּ חַטָּאִים מִן הָאָרֶץ וּרְשָׁעִים עוֹד אֵינָם בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת יְיָ הַלְלוּ יָהּ:

תהלים קד לה

רבינו חננאל

[מתני׳] מאימתי קורין את שמע בשחרית משיכיר בין תכלת ללבן. אוקימנא משיכיר בין תכלת שבציצית ללבן שבה. פי׳ שיש בה ששה חוטין של צמר לבן וב׳ חוטין של צמר הצבועין בתכלת, ואחד מאותן שנים הוא שכורך על הד׳ ואין ניכר אלא ביום. ירושלמי כיני מתניתא בין תכלת שבה ללבן שבה, ומאי טעמא דרבנן ודאיתם אותו מן הסמוך לו, ומאי טעמא דר׳ אליעזר וראיתם אותו כדי שיהא ניכר בין הצבועין, ותכלת וכרתן שניהם צמר צבוע בשני מינין. אמר אביי לתפילין כאחרים לק״ש כותיקין. אמר אביי ללבוש אדם תפלין קיימא לן כאחרים דאמרי משיראה את חבירו ברחוק ד׳ אמות ויכירהו. ולקרות ק״ש קיי״ל כוותיקין שהיו גומרין אותה עם הנץ החמה, כדי שיסמוך גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום. אמר ר׳ זירא מאי קרא יייראון עם שמש, כלומר, יקבלו עליהם מלכות שמים עם הנץ החמה. ומצות ק״ש מהנץ החמה עד שלש שעות ביום כר׳ יהושע, אבל לתפלה הלכה כר׳ יהודה דאמר עד ד׳ שעות ביום בפ׳ תפלת השחר, והכי פסקינן התם הואיל וחנן בבחירתא כוותיה. ותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה. והאי גומרין ר״ל קורין. ופסק דזמן ק״ש מהנץ החמה עד שלש שעות כריב״ל דפסיק הילכתא כר״ש שאמר משום רבי עקיבא בתתני׳ דיומא. ופי׳ יראוך עם שמש היינו ק״ש, כלומר יקבלו עליהם עול מלכות שמים. [והעיד ר׳ יוסי בן אליקים משום קהלא קדישא דבירושלם. בגמרא דפרק אין צדין אמר רבי משום קהלא קדישא דבירושלם ר׳ שמעון בן מנסיא וחבריו אמרו הלכה כר׳ מאיר. ירושלמי במעשר שני בסוף פרק ב עדה קדושה ר׳ יוסי בן משולם ור׳ שמעון בן מנסיא. בהגדת קהלת ראה חיים עם אשה אשר אהבת, רבי בשם עדה קדושה אמר קנת לך דברי תורה, מאי טעמא כדכתיב ראה חיים עם אשה אשר אהבת. ולמה קורין אותה עדה קדושה, שהיו משלשין אם היום שליש לתפלה שליש לתורה שליש למלאכה. ויש אומרים שהן יגיעין בתורה בימות החורף ובמלאכה בימות הקיץ] **דומנא חדא סמך גאולה לתפלה.** פי׳, כוותיקין עם דמדומי חמה, [והיינו] דלא פסיק חוכיה מפומיה כולה יומא. [**ולבסוף הוא אומר יהיו לרצון אמרי פי.** ופרקינן כי אמ׳ ר׳ יוחנן שמתחיל י״ש שפתי תפתח בתפילה שלערבית. ודחינן לא יכלת למימר הכי דהא ר׳ יוחנן איהו דאמר איזהו בן העולם הבא זה הסומך גאולה שלערבית לתפלה שלערבית. ופרקינן אלא כי קאמר ר׳ יוחנן בתפילה שלמנחה צריך להתחיל י״ש שפתי תפתח דכיון דתקינו רבנן למפתח הכי, ובא רב אשי ופריק פירוק אחר לעולם ר׳ יוחנן אתפילות כולהי אמר שצריך להתחיל י״ש שפתי תפתח, דכיון דתקינו רבנן למפתח הכי כגאולה אריכתא היא, דאי לא תימא הכי השכיבנו] היכי קאמ׳, והא קא מפסיק, אלא כיון דתקון רבנן כגאולה אריכתא היא, הכא נמי כיון דתקון רבנן כגאולה אריכתא היא. ירושלמי. שלש תכיפות הן, תכף לסמיכה שחיטה שנ׳ וסמך ושחט, תכף לנטילת ידים ברכה שנ׳ שאו ידיכם קדש וברכו את י״י, תכף לגאולה תפילה שנ׳ יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך י״י צורי וגואלי, וכת׳ בתריה יענך י״י ביום צרה. וכל התוכף סמיכה לשחיטה, אין פסול נוגע אותו קרבן. וכל התוכף ברכה לנטילת ידים, אין שטן מקטרג באותה סעודה. וכל התוכף גאולה לתפילה, אין שטן מקטרג באותו היום. והטוב בעניניך עשיתי. אמר רב יהודה אמר רב שסמך גאולה לתפלה. תקינו רבנן יהיו לרצון אמרי פי אחר י״ח ברכות מפני שאמרו דויד אחרי י״ח פרשיות, אשרי ולמה רגשו חדא פרשה.

מסורת הש״ס

ה) פסחים קיט. [וש״ש כתוס׳ ד״ה כמלודה], ב) [לעיל ו.], ג) [מנחות מג:], ד) [נ״ל ל״ג עי׳ תוי״ט], ה) [לקמן ד׳ כה:], ו) [לעיל דף ג:], ז) [פיכ״ש על זה ממלא לקמן י:], ח) [עי׳ תוס׳ מנחות מג: ד״ה כין וכו׳ דמו פי׳ רש״י דהכא ופי׳ בתוספ׳ אחר], ט) [תוספתא פ״א ה״ד, י) לקמן כה:-כו., כ) [פי׳ הוריתן עי׳ תוס׳ סוכה מד: ועי׳ תוס׳ יומא לז: סוף ד״ה אמר אביי], ל) [תוספתא פ״א ה״ד], מ) לקמן יט:, נ) [לעיל ד:], ס) ג״ז שם, ע) שם, פ) [ע׳ תוס׳ סוטה יב. וע״ז סד:].

הגהות הב״ח

(א) במשנה וגומרה עד הנץ. נ״ב ר״פ הוא דקאמר לה עיין לקמן דף כ״ה רים ע״ש: (ב) רש״י ד״ה ייראוך וכו׳ בק״ש. נכתב בלבו ע״י לקמן דף כט ע״ב פי׳ בס״י ייראוך עם שמש זו תפלת יוצר סיקן ממה שפי׳ כאן בק״ש:

לעזי רש״י

פורייי״ש [פוריל״ש]. כרשים (רק מאכל).

מוסף רש״י

שכן דרך מלכים לעמוד בשלש שעות. ביום, בתחילת שעה שלישית (לעיל ג. ועי׳ בהגר״א א״ח סי׳ נח ס״ק ד). **כאדם הקורא בתורה.** שהרי הוא כאדם שקורא אחת מכל הפרכיות שבתורה, ואף על פי שלא יצא ידי קריאת שמע יש לו קבול שכר כעוסק בתורה (לקמן י״ב). **בין תכלת שבה ללבן שבה.** ולא בלבן דוקא אלא קרוב ללבן (פרי״ד בשם רש״י). **לתפילין כאחרים.** לומר להמתת תפילין הלכה כאחרים (מנחות לה.). **כותיקין.** המקדימין למות ומאחרים לעשות דבר בזמנו ומצותו (לקמן כו.). **ולפני ירח.** זו מנחה (לקמן כט:) קודם אור הירח בעוד השמש לא שקעה (שבת קיח:). **שאם יזכה.** לעולם הבא ויבלה בכבוד מלך המשיח, יבחין, כמה יתר כבוד עולמי שכר מצות יותר ממה שהיה כבוד האומות בעולם הזה (לקמן נח.).

מוסף תוספות

א. שאינו ניכר אלא באור גדול מפני שהחוליות מעורבות זו בזו. כשב״ש. **ב.** פי׳ משיכיר חבירו שאינו רגיל בו אלא ראהו לפרקים, כאדם שבא לאכסניא לפרקים. אמוראים קדל תפילת של חול שנר פ״. **ג.** דקאמר בגמ׳ עלה וכו׳ לימא תנן סתמא כר׳ אליעזר דאמר עד הנץ החמה. תוס׳ הכ״ש. ד. אלא דמסתברין לקרותה עם הנץ החמה. סס.

רב נסים גאון

אחרים אומרים כדי שיראה את חברו ברחוק ד׳ אמות ויכירנו. הא מילתא איתמר עלה בגמ׳ דבני מערבא מה אנן קיימין אם ברגיל אפי׳ ברחוק כמה חכים ליה ואי בשאינו רגיל אפי׳ קאים גביה לא חכים ליה אלא כאן אנו קיימין ברגיל ואינו רגיל כההוא דאזיל לאכסניא ואתי לקיצין: **העיד (ר׳ שמעון)** [ר״י] בן אליקים משום קהלה קדושה בגמ׳ דבני מערבא במס׳ דמעשר שני (פפ״ב הלכה ד) פרשו עדה קדושה ר׳ יוסי בן (משולם) [המשולם] ור׳ שמעון בן מנסיא ובמס׳ דיום טוב בפרק אין צדין (דף כז)

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

פתח באשרי וסיים באשרי. אלמא חדא היא דאשרי כל חוסי בו סיומא דלמה רגשו גויס הוא: **בריוני.** פריצים: **חטאים ליציב.** קרי ביה חֲטָאִים שיכלה יצר הרע: **שפיו.** הספיל עצמך לסוף המקרא. כל דבר שהוא בסוף קרוי שפילו של דבר: **סמוכים נעד נעולם.** בדברי תורה כתיב [אחרין נאחרין סמוכים כל פקודיו סמוכים (ג) סמיכת כל פקודיו עשוים באמת ויסר ונלוכך ולא דבר ריק: **נלוס יש עבד שמורד ברבו.** ויבא להכחיש את דברי הנביא: **אמור לו נלוס יש בן בו'.** והא חזינן הכא דהוא דהוה: **הלא נמי הוס.** סופיה לחיות: **ואמר שיבה.** כנגד כולם אמר שיבה לכשתלכה רוח הקודש עליו: **וכל קרבי.** על סם קרבי אמו שדר בתוכן: **מאי משמע.** דעל יום המיתה נאמר: **נא וראה וכו'.** הוא סבר דהכי בעי מאי שנא קרבים דנקט: **המשה ברכי נפשי.** לעיל תניא להו: **מאי דכתיב מי להחכם ומי יודע פשר דבר.** משום דאיירי בסופה בסמיכת גאולה לתפלה נקט ליה: **דאשתכח דאוז אליהו נגבי אחאב.** דכתיב וילך אליהו להראות אל אחאב: **יהוסס אוז נגבי אליעזר.** כהנלהו על מואב הוא ויהוספט (במלכים ב ג). דמתון שנא היו הולכים זה אלל זה נא היה מוכיחו על שנא נשא אשה: **נבאי דרחמנא.** סתריס דהקב"ה כמו ריעא בכבשא (חולין ז' נב:) בהטמנת הספר: **נגזרה גזרה.** שתמות: **מקובלני מביא אבי אבא.** דוד שרפה את המלאך וחרבו שלופה בידו בסוף ספר שמואל (ב כד) ולא מנע עצמו מן הרחמים: **אבי**

כל פרשה שהיתה חביבה על דוד כו'. וא"ת מאי כל הפרשיות וא"ל נא אשכחן שוס פרשה אחרת שמתחלת באשרי ומסיימת באשרי אלא היא. וי"ל דלאו דוקא פתח באשרי וסיים באשרי. אלא תחילה מענין פתיחה כמו תהלה שפתח בתהלה וסיים בתהלה תהלת ה' ידבר פי וכן הרבה פרשיות שמתחילות בהללויה ומסיימות בהללויה[8]: גדול

כל פרשה שהיתה חביבה על דוד פתח בה באשרי וסיים בה באשרי פתח באשרי דכתיב [1]אשרי האיש וסיים באשרי דכתיב [2]אשרי כל חוסי בו: הנהו בריוני דהוו בשבבותיה דר"מ והוו קא מצערו ליה טובא הוה קא בעי ר' מאיר רחמי עלויהו כי היכי דלימותו אמרה לי' ברוריא דביתהו מאי דעתך משום דכתיב [3]יתמו חטאים מי כתיב חוטאים חטאים כתיב ועוד שפיל לסיפיה דקרא ורשעים עוד אינם כיון דיתמו חטאים ורשעים עוד אינם אלא [4]בעי רחמי עלויהו דלהדרו בתשובה ורשעים עוד אינם בעא רחמי עלויהו והדרו בתשובה: אמר לה ההוא צדוקי לברוריא כתיב [5]רני עקרה לא ילדה משום דלא ילדה רני אמרה ליה שטיא שפיל לסיפיה דקרא דכתיב כי רבים בני שוממה מבני בעולה אמר ה' [6]אלא מאי עקרה לא ילדה רני כנסת ישראל שדומה לאשה עקרה שלא ילדה בנים לגיהנם כותייכו: א"ל ההוא צדוקי לר' אבהו כתיב [5]מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו וכתיב [6]לדוד מכתם בברחו מפני שאול במערה הי מעשה הוה ברישא מכדי מעשה שאול הוה ברישא לכתוב ברישא אמר ליה אתון דלא דרשיתון סמוכין קשיא לכו אנן דדרשינן סמוכים לא קשיא לן [6]דא"ר יוחנן סמוכין מן התורה מנין שנא' [7]סמוכים לעד לעולם עשוים באמת וישר למה נסמכה פרשת אבשלום לפרשת גוג ומגוג שאם יאמר לך אדם יש עבד שמורד לרבו וכולי. כה אמר י"י צו לביתך כי מת אתה, בעולם הזה, ולא תחיה בעולם הבא, משום דלא עסקת בפריה ורביה. אמר ליה חזיתי ברוח הקדש דלא נפיק מיני זרעא מעליא, אמר ליה בהדי כיבשי דמרי עלמא למה לך מאי דמיפקדת עביד וכולי. נסיב בת ישעיה הנביא ואוליד מנשה ורבשקה.

פתח באשרי וסיים באשרי. אלמא חדא היא דאשרי כל חוסי בו סיומא דלמה רגשו גויס הוא: **בריוני.** פריצים: **חטאים ליציב.** קרי ביה חֲטָאִים שיכלה יצר הרע: **שפיו.** הספיל עצמך לסוף המקרא. כל דבר שהוא בסוף קרוי שפילו של דבר: **סמוכים נעד נעולם.** בדברי תורה כתיב [אחרין נאחרין סמוכים כל פקודיו עשוים באמת ויסר ונלוכך ולא דבר ריק: **נלוס יש עבד שמורד ברבו.** ויבא להכחיש את דברי הנביא: **אמור לו נלוס יש בן בו'.** והא חזינן הכא דהוא דהוה: **הלא נמי הוס.** סופיה לחיות: **ואמר שיבה.** כנגד כולם אמר שיבה לכשתלכה רוח הקודש עליו: **וכל קרבי.** על סם קרבי אמו שדר בתוכן: **מאי משמע.** דעל יום המיתה נאמר: **נא וראה וכו'.** הוא סבר דהכי בעי מאי שנא קרבים דנקט: **המשה ברכי נפשי.** לעיל תניא להו: **מאי דכתיב מי להחכם ומי יודע פשר דבר.** משום דאיירי בסופה בסמיכת גאולה לתפלה נקט ליה: **דאשתכח דאוז אליהו נגבי אחאב.** דכתיב וילך אליהו להראות אל אחאב: **יהוסס אוז נגבי אליעזר.** כהנלהו על מואב הוא ויהוספט (במלכים ב ג). דמתון שנא היו הולכים זה אלל זה נא היה מוכיחו על שנא נשא אשה: **נבאי דרחמנא.** סתריס דהקב"ה כמו ריעא בכבשא (חולין ז' נב:) בהטמנת הספר: **נגזרה גזרה.** שתמות: **מקובלני מביא אבי אבא.** דוד שרפה את המלאך וחרבו שלופה בידו בסוף ספר שמואל (ב כד) ולא מנע עצמו מן הרחמים: **אבי**

נסמכה פרשת אבשלום לפרשת גוג ומגוג שאם יאמר לך אדם כלום יש עבד שמורד ברבו אף אתה אמור לו כלום יש בן שמורד באבאו אלא הוה הכא נמי הוה: אמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מאי דכתיב [8]פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה כנגד מי אמר שלמה מקרא זה לא אמרו אלא כנגד דוד אביו שדר בחמשה עולמים ואמר שירה דר במעי אמו ואמר שירה שנאמר [9]ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו יצא לאויר העולם ונסתכל בכוכבים ומזלות ואמר שירה שנאמר [10]ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו ברכו ה' כל צבאיו וגו' ינק משדי אמו ונסתכל בדדיה ואמר שירה שנאמר [11]ברכי נפשי את ה' ואל תשכחי כל גמוליו מאי כל גמוליו אמר ר' אבהו שעשה לה דדים במקום בינה טעמא מאי אמר ג)(רבי) יהודה כדי שלא יסתכל במקום ערוה רב מתנא אמר כדי שלא יינק ממקום הטנופת ראה במפלתן של רשעים ואמר שירה שנאמר [3]יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה' הללויה נסתכל ביום המיתה ואמר שירה שנאמר [12]ברכי נפשי את ה' ה' אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת מאי משמע (ה) דעל יום המיתה נאמר אמר רבה בר רב שילא מסיפא דעניינא דכתיב [13]תסתיר פניך יבהלון תוסף רוחם יגועון וגו' רב שימי בר עוקבא ואמרי לה מר עוקבא הוה שכיח קמיה דר' שמעון בן פזי והוה מסדר אגדתא קמיה דר' יהושע בן לוי אמר ליה מאי דכתיב [9]ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו אמר ליה בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא [7]מדת בשר ודם מדת בשר ודם צר צורה על גבי הכותל ואינו יכול להטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים והקב"ה אינו כן צר צורה בתוך צורה ומטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים והיינו דאמרה חנה [14]אין קדוש כה' כי אין בלתך ואין צור כאלהינו. מאי אין צור כאלהינו אין צייר כאלהינו [7]מאי כי אין בלתך אמר ר' יהודה בר מנסיא אל תקרי כי אין בלתך אלא אין לבלותך שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם מדת בשר ודם מעשה ידיו מבלין אותו והקב"ה מבלה מעשיו א"ל אנא הכי קא אמינא לך הני חמשה ברכי נפשי כנגד מי אמרן דוד לא אמרן אלא כנגד הקב"ה וכנגד נשמה מה הקב"ה מלא כל העולם אף נשמה מלאה את כל הגוף מה הקדוש ברוך הוא רואה ואינו נראה אף נשמה רואה ואינה נראית מה הקב"ה זן את כל העולם כלו אף נשמה זנה את כל הגוף מה הקב"ה טהור אף נשמה טהורה מה הקב"ה יושב בחדרי חדרים אף נשמה יושבת בחדרי חדרים יבא מי שיש בו חמשה דברים הללו ישבח למי שיש בו חמשה דברים הללו: אמר רב המנונא מאי דכתיב [15]מי כהחכם ומי יודע פשר דבר מי כהקדוש ברוך הוא שיודע לעשות פשרה בין שני צדיקים בין חזקיהו לישעיהו חזקיהו אמר ליתי ישעיהו גבאי דהכי אשכחן באליהו דאזל לגבי אחאב (שנאמר [16]וילך אליהו להראות אל אחאב) ישעיהו אמר ליתי חזקיהו גבאי דהכי אשכחן ביהורם בן אחאב דאזל לגבי אלישע מה עשה הקב"ה הביא יסורים על חזקיהו ואמר לו לישעיהו לך ובקר את החולה שנאמר [17]בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה' (צבאות) צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה וגו' מאי כי מת אתה ולא תחיה מת אתה בעולם הזה ולא תחיה לעולם הבא אמר ליה מאי כולי האי אמר ליה משום דלא עסקת בפריה ורביה א"ל משום דחזאי לי ברוח הקדש [8]דנפקי מינאי בנין דלא מעלו א"ל בהדי כבשי דרחמנא למה לך מאי דמפקדת איבעי לך למעבד ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד אמר ליה השתא הב לי ברתך אפשר דגרמא זכותא דידי ודידך ונפקי מנאי בנין דמעלו א"ל כבר נגזרה עליך גזירה א"ל בן אמוץ כלה נבואתך וצא כך מקובלני מבית אבי אבא [8]אפי' חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים אתמר נמי רבי יוחנן ורבי [9](אליעזר) דאמרי תרוייהו אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים שנא' [18]הן יקטלני לו איחל (ט): א"ר

מסורת הש"ס

ה) אלא מאי לא ילדה כע"ל כש"ל. ו) ינמות דף ד. [ע"ש], ג) נ"ל כן], ד) [מגילה יד. ע"ש], ה) נ"ל אלעזר],

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאי משמע אמר רבה בר ר' שילא כל"ל ומיהו דעל יום המיתה נאמר ממתק: (ב) שם הן יקנאני לו אימא לסוף יהב ליה ברתיה בפק מיניה מנשה ורבשקה יומא חדא ארבביהו אכתפיה לאמטוייהו לבי מדרשא אמר חד מיניהו חזי יישא דאבא למטרי ביה גלדאני וחד אמר חזי רישא דאבא לאקרובי עליה לעבו"ש הבטינהו בארעא מנשה חיה ורבשקה מית קרי אנשיה וכלי כליו רעים [ישעיה לב] אמר רב חנן אפלוי בעל: (ג) רש"י ד"ה מסוכים וכו' סמוכים לעד סמיכת כל:

גליון הש"ס

גמ' בעי רחמי. עיין תענית כג. ב ומוה"ק ס' ויכלו במדרש הנעלם בפ' המסכה אני מלמדכים: שם דנפקי מינאי. עי' עוזי אמן ר"ה ח ב ד"ה נ"ק: שם אפילו חרב חדה. עי' תוס' נדה עז ב ד"ה הכל:

מוסף רש"י

ברוניי. פריצים, לשון בוריים (סנהדרין כז.) חוטאים ליקים ופוחזים (מגילתה (גיטין נז.). כבשי דרחמנא. דנכי סתר גזירת המלך (סוטה ז').

מוסף תוספות

א. וכן הוא דרך שבח יותר. תוס' ר"י שילילון.

רב ניסים גאון

אמר לה ההוא מינא לברוריא. ברוריא היא בתו של ר' חנינא בן תרדיון והיא היתה אשתו של ר' מאיר ואיתי בפירקא קמא דמסכת ע"ז (דף יח) ברוריא דביתהו דר' מאי בתרתי דר' חנניה בן תרדיון הואי וכבר למדה הרבה חכמות לפני החכמים כדאמרינן בפסחים בפ' תמיד (דף סב:) אמר ליה ומה ברוריא דביתהו דר' מאיר בתרתי דר' חנניה בן תרדיון דהות גמרא חלת מאה (משמעי) [שמעתתא] בימא מחלת מאה רבותא: **למה** נסמכה פרשת אבשלום לפרשת גוג ומגוג. פרש' גוג ומגוג הוא המזמור הראשון שכתוב בו יתיצבו מלכי ארץ ה) קשה תרבות רעה בתוך ביתו של אדם יותר ממלחמת גוג ומגוג והחם בפרק לפני אידיהן של גוים (ע"ז דף ג) גרסי' לעתיד באים אומות העולם ומתגיירין ומניחין תפילין בראשיהן ותפילין בזרועותיהן ומזוזה בפתחיהן כיון שרואין מלחמת גוג ומגוג אומר להם על מי אתם באים על ה' ועל משיחו שנא' (תהלים ב) למה רגשו גוים [וגו'] יתיצבו מלכי ארץ מיד כל אחד ואחד מנתק מוסרותיו והולך לו שנא' ונתקה את מוסרותימו וגו' וכולא ברייתא:

ה) פס ניכר תפרון קמא. ועי' לעיל ז' כ'.

תורה אור השלם

1. אַשְׁרֵי הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הָלַךְ בַּעֲצַת רְשָׁעִים וּבְדֶרֶךְ חַטָּאִים לֹא עָמָד וּבְמוֹשַׁב לֵצִים לֹא יָשָׁב:
תהלים א א
2. נַשְּׁקוּ בַר פֶּן יֶאְנַף וְתֹאבְדוּ דָרֶךְ כִּי יִבְעַר כְּמְעַט אַפּוֹ אַשְׁרֵי כָּל חוֹסֵי בוֹ:
תהלים ב יב
3. יִתַּמּוּ חַטָּאִים מִן הָאָרֶץ וּרְשָׁעִים עוֹד אֵינָם בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת יְיָ הַלְלוּ יָהּ:
תהלים קד לה
4. רָנִי עֲקָרָה לֹא יָלָדָה פִּצְחִי רִנָּה וַצְהֲלִי לֹא חָלָה כִּי רַבִּים בְּנֵי שוֹמֵמָה מִבְּנֵי בְעוּלָה אָמַר יְיָ:
ישעיהו נד א
5. מִזְמוֹר לְדָוִד בִּבְרֹחוֹ מִפְּנֵי אַבְשָׁלוֹם בְּנוֹ:
תהלים ג א
6. לַמְנַצֵּחַ אַל תַּשְׁחֵת לְדָוִד מִכְתָּם בְּבָרְחוֹ מִפְּנֵי שָׁאוּל בַּמְּעָרָה:
תהלים נז א
7. סְמוּכִים לָעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בֶּאֱמֶת וָיָשָׁר:
תהלים קיא ח
8. פִּיהָ פָּתְחָה בְחָכְמָה וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָהּ:
משלי לא כו
9. לְדָוִד בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת יְיָ וְכָל קְרָבַי אֶת שֵׁם קָדְשׁוֹ:
תהלים קג א
10. בָּרְכוּ יְיָ מַלְאָכָיו גִּבֹּרֵי כֹחַ עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ:
תהלים קג כ
11. בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת יְיָ וְאַל תִּשְׁכְּחִי כָּל גְּמוּלָיו:
תהלים קג ב
12. בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת יְיָ יְיָ אֱלֹהַי גָּדַלְתָּ מְּאֹד הוֹד וְהָדָר לָבָשְׁתָּ:
תהלים קד א
13. תַּסְתִּיר פָּנֶיךָ יִבָּהֵלוּן תּוֹסֵף רוּחָם יִגְוָעוּן וְאֶל עֲפָרָם יְשׁוּבוּן:
תהלים קד כט
14. אֵין קָדוֹשׁ כַּיְיָ כִּי אֵין בִּלְתֶּךָ וְאֵין צוּר כֵּאלֹהֵינוּ:
שמואל א ב ב
15. מִי כַהֲחָכָם וּמִי יוֹדֵעַ פֵּשֶׁר דָּבָר חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו וְעֹז פָּנָיו יְשֻׁנֶּא:
קהלת ח א
16. וַיֵּלֶךְ אֵלִיָּהוּ לְהֵרָאוֹת אֶל אַחְאָב וְהָרָעָב חָזָק בְּשֹׁמְרוֹן:
מלכים א יח ב
17. בַּיָּמִים הָהֵם חָלָה חִזְקִיָּהוּ לָמוּת וַיָּבֹא אֵלָיו יְשַׁעְיָהוּ בֶן אָמוֹץ הַנָּבִיא וַיֹּאמֶר אֵלָיו כֹּה אָמַר יְיָ צַו לְבֵיתֶךָ כִּי מֵת אַתָּה וְלֹא תִחְיֶה:
מלכים ב כ א
18. הֵן יִקְטְלֵנִי לוֹ אֲיַחֵל אַךְ דְּרָכַי אֶל פָּנָיו אוֹכִיחַ:
איוב יג טו

רבינו חננאל

דכל פרשה שהיתה חביבה לדוד פתח [באשרי וסיים בה באשרי, פתח] לה אשרי האיש וסיים בה אשרי כל חוסי בו, וכדרב אשי דהוא בתרא קיימא לן, דבכולהו תפילות מתחלינן י"י שפתי תפתח. וכן הלכה. למה נסמכה פרשת אבשלום לפרשת גוג ומגוג. שאם יאמר לך אדם יש עבד שמורד לרבו וכולי. כה אמר י"י צו לביתך כי מת אתה, בעולם הזה, ולא תחיה בעולם הבא, משום דלא עסקת בפריה ורביה. אמר ליה חזיתי ברוח הקדש דלא אמר ליה בהדי כיבשי דמרי עלמא למה לך מאי דמיפקדת עביד וכולי. נסיב בת ישעיה הנביא ואוליד מנשה ורבשקה.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ה. וגשל, © כל הזכויות שמורות

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"ד מהל' קידוש החודש הל' יד ופ"ד מהל' גילת מקדש הל' יח:]:
מד ב מיי' פ"ב מהל' תפלה טוש"ע אר"ח סימן ל סי"ב:
הלכה ז סמג עשין יט
טוש"ע אר"ח סימן ל סי"ב:
מה ג מיי' שם הלכה ד סמג
שם טור ש"ע אר"ח סי' לה סי"ב:
מו ד מיי' פי"ו מה' תלי' ד"ן סמג שם טוש"ע אר"ח סימן פט ס"ג:
מז ה מיי' פ"ב מהל' ק"ש הלכה יא סמג עשין יח טוש"ע אר"ח סימן נח ס"ב:
מח ו מיי' שם הלכה יג טור ש"ע שם סעיף ו:
מט ז מיי' פ"ג שם הלכה ב סמג שם טוש"ע אר"ח סימן סב ס"ב:
נ [מיי' פ"ש שם הל' ג]:

מוסף רש"י

בעל החלומות. עי' סנהדרין תלומות גלילה (סנהדרין ל.) **שגנו ספר רפואות.** לפי שלא היה לבם נכון עמו על חולים שלא מרפאין מיד (פסחים נו.) **כתת נחש הנחשת.** לפי שהיו טועים אחריו (שם). **גירד עצמות אביו.** משום כפרה, ולא קבלו בכתוב בדנהג ומעט נחה, ומפני קדוש השם שיתגנה על רשע ויוכרו הרשעים (שם). **סתם מי גיחון ולא הודו לו.** שהיה לו לנטות הנקב"ש שאמר וגנוהי על העיר הזאת להושיעה (שם). **עיבר ניסן בניסן.** לאחר שנגמר ניסן נמלך ועשאו אדר השני כדמפיק (דהי"ב ל ב) ויועץ המלך וחזקיה לעשות פסח בחדש השני וגו' כי מרבים העם רבים אשר לא הטהרו עדיין מטומאות שהחזיקו בהן בימי אחז אמר הרשע (שם). **ואין אחר ניסן.** משקנעתו זה ניסן אין אתה יכול לעשות זה אדר ואחמר ניסן (סנהדרין יב.). **ביום שלשים של אדר.** אם לא יעבו עד הנה בעיבור עבר, לא יעבורנה עוד שהלא ויהיום ראוי לקבוע ניסן אם היה אדר אסר (שם). **אפילו בשעה ששיגר לו הקב"ה שלום מר הוא לו.** כשמתבאמתי אלוס אף הוא לי מר, שהרי תלו לי הרפואה בזמת אחרים, אלו נתעתעו שאני מועיל (ישעיה לח יז).

מוסף תוספות

א. דת"ת בעיבור דק"ש אין זה חדוש אי ק"ש עדיף, דאפי' תפלה נמי עדיפא. תוס' ר"י שילאיון. ב. דזמן תפילה לחוד וזמן תורה לחוד. סס.

רבינו חננאל

ויסב חזקיה פניו אל הקיר. שהתפלל מקירות לבו וכולי'. ששה דברים עשה חזקיהו, על שלשה הודו לו, שגנו ספר רפואות, שהיו נתלין בו ולא היו מבקשין רחמים על החולה, וכתת נחש הנחשת, מפני שהיו עובדין אותו, וגירד עצמות אביו על מיטה שלהבלים, שימחלו לו מן השמים על פשעיו, והודו לו. אבל על שסתם מי גיחון וקיצץ דלתות ההיכל ושיגרן דורון למלך אשור ועיבר ניסן בניסן, על אלו השלשה לא הודו לו. **ואסיקנה** לעולם חזקיהו הוה ידע דאין מעברין אלא אדר, מיהו טעה בהא דשמואל דאמר אין מעברין ביום שלשים שלאדר, הואיל וראוי יום שלשים לקובעו ראש חדש ניסן, ובא חזקיה וטעה ועיבר ביום שלשים שלאדר, אחרי שהיו סמוכין לקובעו ניסן, חזר הוא וקבעו אדר שיני ולא הודו לו חכמים.

קימא לן דהילכתא בהא כשמואל. משה אמר זכר לאברהם ליצחק ולישראל וגו', תלה הזכות באחרים לפיכך תלו לו בזכותו, שנ' לולי משה בחירו וגו'. אבל חזקיהו שתלה בעצמו ואמר זכר נא את אשר התהלכתי לפניך וגו', השיבוהו וגנותי על העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי. והיינו דכתיב הנה לשלום מר לי מר, אפילו בשעת שלום שנתבשרתי שלום, נאמר לי לא למענך. הרועה ליהנות יהנה כאליעזר, דכתיב ביה מטה ושלחן כסא ומנורה. ומי שאינו רועה ליהנות אל יהנה כשמואל, דכתיב ותשובהו הרמתה כי שם ביתו, מלמד שכל מקום שהולך ביתו עמו. איש האלהים עובר עלינו תמיד, מלמד שכל המכנים תלמידי חכמים בביתו ומאכילהו ומשקהו ומהנהו מנכסיו, מעלה עליו כאילו הקריב תמיד. אלו השמועות נאמרו משום ר' אליעזר בן יעקב, המתפלל צריך שיכוון את רגליו וכולי'. ולא יעמוד במקום גבוה ויתפלל שנ' ממעמקים קראתיך ד"י. ולא יעמוד על גבי מיטה ולא על גבי ספסל. ולא יאכל אדם קודם שיתפלל, שנ' לא תאכלו על הדם. והאוכל קודם שיתפלל, עליו הכתוב אומר ואותי השלכת אחרי גוך. וקימא לן משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי. **פיסקא.** ר' יהושע אומר עד שלש שעות. **אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יהושע שזמן קריאת שמע עד שלש שעות.** הקורא מכאן ואילך לא הספיד כאדם שקורא בתורה. פירוש הקורא משלוש שעות ואילך כל שעה רבעית שהיא זמן תפילה, אף על פי שעבר זמן קרית שמע לא הספיד ברכותיה, אלא מברך שתים לפניה ואחת לאחריה, וסומך גאולה לתפילה ומתפלל. **כאדם שקורא בתורה,** מכלל קרית שמע בעונתה גדולה היא מקריאת התורה. **מתני'.** בית שמאי אומ' בערב כל אדם יטו ויקראו ובבקר יעמודו ובית הלל אומ' כל אדם קורין כדרכן כולי'.

אני אבא שחפה את הכיכל. שלמה: **שגנו ספר רפואות.** כדי שיבקשו רחמים: **גירד עצמות אביו.** לפי שהיה רשע בזזו ולא נהג בו כבוד בקבורתו להוליאו כהוגן בעמות זהב וכסף: **סתם מי גיחון.** (ג ג) ולמה כדי שלא יבאו מלכי אשור וימצאו מים לשתות. ולא זהו גיחון הנהר הגדול דההוא לאו בא"י הוא סמוך קטן הוא סמוך לירושלים שנאמר והורדתם אותו אל גיחון (מ"א א) ומתמון יתיה לשילוחא: **עבר ניסן בניסן.** קס"ד משנתקדש החדש לשם ניסן נמלך לעבר את השנה ועשאו אדר כמו שנאמר בדברי הימים (ב ל) ויועץ המלך (חזקיהו) לעשות הפסח בחדש השני: **ביום שלשים של אדר.** ואע"פ שלא נתקדש החדש שעדיין לא באו עדים: **הסולה בזרוח עלמו.** שאומר בתפלתו עשה לי בזזותי כגון חזקיהו שאמר(ה) זכר נא את אשר התהלכתי לפניך (ו) וגו': **פרועה.** מגולה שיטלה (ז) תקרה שלה: **הרולה להנות.** מאל אחריס: **יהנה.** ואין איסור בדבר: **נאלינשע.** כמו שמלינו באליעזר שנאמר: **והרולה שלא להנות.** מאל אחריס: **אל יהנה.** ואין בדבר לא כשמואל הרמתי. כמו שמלינו בשמואל הרמתי שלא רצה להנות: **כי שם ביתו.** לעיל מייגה כתיב והיה(ט) מדי שנה בשנה וסבב בית אל והמלפה ושפט את ישראל ומסיך ליה ותשובתו הרמתה כי שם ביתו וכי איני יודע ששם ביתו אלא אהולהו מקומות דקרא דלעיל מייגה קאי שכל מקום שהיה הולך שם היה נוטה כל כלי תשמישי בית עמו והאל תייתו שלא להנות מן אחרים: **בהוד יפיו.** בדליה: **תפלה לעני.** דרך עניות: **יזון אם רגליו.** זו אלל זו: **וגליסם רגל ישרה.** נראין כרגל אחד: (י) **הקולה מהלן ואילך לא הספיד.** שהרי הוא כאדם שקורא אחת מכל הפרשיות שבתורה ואע"פ שלא יצא ידי ק"ש יש לו קבול שכר כעוסק בתורה: **מתני' יעה.** על לדו: **בשכבך.** דרך שכיבה: **יעמוד.** לתפיל ובקומך: **לדרכו.** או בקימה או בשכיבה או בישיבה או מהלך: גמ'

גדול הקורא ק"ש בעונתה יותר מהעוסק בתורה. תימה אפי' תפלה נמי דהא אמרינן פ"ק דשבת (ד' יא). כגון אנו מפסיקין בין לק"ש בין לתפלה. וי"ל דהכי קאמר יותר מהעוסק בתורה פעם אחת שלא בשעת ק"ש(א). אבל העוסק בתורה בשעת ק"ש לא נקרא מיירי(א) ואפי' בתפלה פוסק(ב): שנאמר

א"ר חנן אפי' בעל החלומות אומר לו לאדם למחר הוא מת אל ימנע עצמו מן הרחמים שנאמר [1]כי ברוב חלומות והבלים ודברים הרבה כי את האלהים ירא מיד [2]ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה' [3]מאי קיר אמר רשב"ל מקירות לבו שנא' [4]מעי מעי אוחילה קירות לבי וגו' ר' לוי אמר על עסקי הקיר אמר לפניו רבונו של עולם ומה שונמית שלא עשתה אלא קיר אחת קטנה החיית את בנה אבי אבא שחפה את ההיכל כולו בכסף ובזהב על אחת כמה וכמה [5]זכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלב שלם והטוב בעיניך עשיתי מאי והטוב בעיניך עשיתי א"ר יהודה אמר רב שסמך גאולה לתפלה ר' לוי אמר שגנו ספר רפואות תנו רבנן [6]ששה דברים עשה חזקיהו המלך על ג' הודו לו ועל ג' לא הודו לו על ג' הודו לו גנז ספר רפואות והודו לו כתת נחש הנחשת והודו לו גירד עצמות אביו על מטה של חבלים והודו לו ועל ג' לא הודו לו סתם מי גיחון ולא הודו לו קצץ דלתות היכל ושגרם למלך אשור ולא הודו לו עבר ניסן בניסן ולא הודו לו ומי לית ליה לחזקיהו [5]החדש הזה לכם ראש חדשים [7]זה ניסן ואין אחר ניסן אלא טעה בדשמואל [8]דאמר שמואל אין מעברין את השנה ביום שלשים של אדר הואיל וראוי לקובעו ניסן סבר הואיל וראוי לא אמרינן: א"ר יוחנן משום ר' יוסי בן זמרא כל התולה בזכות עצמו תולין לו בזכות אחרים וכל התולה בזכות אחרים תולין לו בזכות עצמו משה תלה בזכות אחרים שנא' [6]זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך תלו לו בזכות עצמו שנאמר [7]ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית חזקיהו תלה בזכות עצמו דכתיב זכר נא את אשר התהלכתי לפניך תלו לו בזכות אחרים שנא' [8]וגנותי [7]אל העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי והיינו דריב"ל דאמר ריב"ל מאי דכתיב [9]הנה לשלום מר לי מר אפי' בשעה ששיגר לו הקב"ה שלום מר הוא לו: [10]נעשה נא עליית קיר קטנה רב ושמואל חד אמר עלייה פרועה היתה וקירוה וחד אמר אכסדרה גדולה היתה והלקוה לשנים בשלמא למ"ד אכסדרה היינו דכתיב קיר אלא למ"ד אכסדרה מאי קיר שקירוה בשלמא למ"ד עלייה היינו דכתיב עליית אלא למ"ד אכסדרה מאי עליית [9]מעולה שבבתים. ונשים לו שם מטה ושולחן וכסא ומנורה אמר אביי ואיתימא ר' יצחק הרוצה להנות יהנה כאלישע ושאינו רוצה להנות כשמואל הרמתי שנאמר [11]ותשובתו הרמתה כי שם ביתו וא"ר יוחנן [7]שכל מקום שהלך שם ביתו עמו. [12]ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא א"ר יוסי בר' חנינא מכאן שהאשה מכרת באורחין יותר מן האיש קדוש הוא מנא ידעה רב ושמואל חד אמר שלא ראתה זבוב עובר על שולחנו וחד אמר סדין של פשתן הציעה על מטתו ולא ראתה קרי עליו קדוש הוא א"ר יוסי בר' חנינא הוא קדוש ומשרתו אינו קדוש (שנא') [13]ויגש גיחזי להדפה א"ר יוסי בר' חנינא שאחזה בהוד יפיה. עובר עלינו תמיד א"ר יוסי בר' חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב [9]כל המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומהנהו מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו מקריב תמידין. וא"ר יוסי בר' חנינא משום ראב"י [2]אל יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך ויתפלל שנא' [14]ממעמקים קראתיך ה' תניא נמי הכי [7]לא יעמוד אדם לא על גבי כסא ולא ע"ג שרפרף ולא במקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך ויתפלל לפי שאין גבהות לפני המקום שנאמר ממעמקים קראתיך ה' וכתיב [15]תפלה לעני כי יעטוף. וא"ר יוסי בר' חנינא משום ראב"י [2]המתפלל צריך שיכוין את רגליו שנא' [16]ורגליהם רגל ישרה (א"ר יצחק א"ר יוחנן) וא"ר יוסי בר' חנינא משום ראב"י מאי דכתיב [17]לא תאכלו על הדם ר"ל תאכלו קודם שתתפללו על דמכם (א"ד) א"ר יצחק [7]א"ר יוחנן א"ר יוסי בר' חנינא משום ראב"י כל האוכל ושותה ואה"כ מתפלל עליו הכתוב אומר [18]ואותי השלכת אחרי גויך אל תקרי גויך אלא גאיך אמר הקב"ה לאחר שנתגאה זה קבל עליו מלכות שמים: ר' יהושע אומר עד ג' שעות: אמר רב יהודה אמר שמואל [7]הלכה כרבי יהושע: הקורא מכאן ואילך לא הספיד: אמר רב חסדא אמר מר עוקבא ובלבד שלא יאמר יוצר אור מיתיבי הקורא מכאן ואילך לא הספיד כאדם שהוא קורא בתורה אבל מברך הוא שתים לפניה ואחת לאחריה דרב חסדא תיובתא איכא דאמרי אמר רב חסדא אמר מר עוקבא מאי לא הספיד שלא הספיד ברכות תניא נמי הכי [7]הקורא מכאן ואילך לא הספיד כאדם שקורא בתורה אבל מברך הוא שתים לפניה ואחת לאחריה א"ר מני גדול הקורא ק"ש בעונתה יותר מהעוסק בתורה מדקתני הקורא מכאן ואילך לא הספיד כאדם הקורא בתורה מכלל דקורא בעונתה עדיף: **מתני'** [9]בית שמאי אומרים בערב כל אדם יטה ויקרא ובבקר יעמוד שנאמר [19]ובשכבך ובקומך ובית הלל אומרים [7]כל אדם קורא [7]כדרכו שנאמר ובלכתך בדרך אם כן למה נאמר ובשכבך ובקומך [7]בשעה שבני אדם שוכבים ובשעה שבני אדם עומדים א"ר טרפון אני הייתי בא בדרך [9]והטתי לקרות כדברי ב"ש וסכנתי בעצמי מפני הלסטים אמרו לו כדי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי ב"ה: גמ'

הָרַמָתָה כִּי שָׁם בֵּיתוֹ וְשָׁם שָׁפַט אֶת יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיְיָ: שמואל א ז יז 12. וַתֹּאמֶר אֶל אִישָׁהּ הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי כִּי אִישׁ אֱלֹהִים קָדוֹשׁ הוּא עֹבֵר עָלֵינוּ תָמִיד: מלכים ב ד ט 13. וַתָּבֹא אֶל אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל הָהָר וַתַּחֲזֵק בְּרַגְלָיו וַיִּגַּשׁ גֵּיחֲזִי לְהָדְפָהּ וַיֹּאמֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים הַרְפֶּה לָהּ כִּי נַפְשָׁהּ מָרָה לָהּ וַיְיָ הֶעְלִים מִמֶּנִּי וְלֹא הִגִּיד לִי: מלכים ב ד כז 14. שִׁיר הַמַּעֲלוֹת מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ יְיָ: תהלים קל א 15. תְּפִלָּה לְעָנִי כִּי יַעֲטֹף וְלִפְנֵי יְיָ יִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ: תהלים קב א 16. וְרַגְלֵיהֶם רֶגֶל יְשָׁרָה וְכַף רַגְלֵיהֶם בְּכַף רֶגֶל עֹגֵל וְנֹצְצִים כְּעֵין נְחֹשֶׁת קָלָל: יחזקאל א ז 17. לֹא תֹאכֵלוּ עַל הַדָּם לֹא תְנַחֵשׁוּ וְלֹא תְעוֹנְנוּ: ויקרא יט כו 18. וְאֹתִי לָעֲשׂוֹת מִמֹּכֵל אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנֶיךָ וַתֵּלֶךְ וַתַּעֲשֶׂה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וּמַסֵּכוֹת לְהַכְעִיסֵנִי וְאֹתִי הִשְׁלַכְתָּ אַחֲרֵי גֵוֶךָ: מלכים א יד ט 19. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: דברים ו ז

מסורת הש"ס

ג) פסחים דף ט., ג) תוספתא סנהדרין פ"ב ה"י, ג) סנהדרין יב., ד) עי' לר"ש כמ"ש, ה) [ולרש"י נ.. מנחות קט:], ו) ולרש"י דף לח.., ז) תוספתא פ"ג הי"ז, ח) [לפמ"ש תוס' מיר כנ. ד"ה ס"ג ע"ש ויתא כבא דל"ר יומנן אר"י בריי מגיגא], ט) [עי' תוס' לקמן יג.: ד"ה עלו וכו' וכן בר"ש שם ד"ה בעמידה], כ) [מ"ב כ], נ) [נ"ל הלקן], מ) שיך לעיל ט: בתמיהין.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה תתולה וכו' לפניך וגו' הס"ל ואפ"ב מ"ש מר הוא לו על שאמר לו למען דוד עבדי הס"ד: (ב) ד"ה פרועה וכו' תקרה ומעזיבה שלה:

גליון הש"ס

גמ' מאי קיר. ירושלמי (ברכות פ"ד) ופ' חלק ושם מיתא עוד לרשות כוה: שם כל המארח ת"ח. עי' יומא פ"ש ל ובמגדות קה ב: במשנה והשיתי כו'. עי' תוס' יומא יל ד ד"ה לא עשו:

רב ניסים גאון

תנו רבנן ר' דברים עשה חזקיהו מלך יהודה מדעתו וכו' גירד עצמות אביו על מטה של חבלים. ומפרשי רבנן טעמא דמילתא מהו שגרם לו לעשות בעצמו אביו כן במס' סנהדרין (דפ"ז) בפ' נגמר הדין כי נתכוון כי היכי דתיהוי ליה כפרה: ויגש גיחזי להדפה אמר (ריש לקיש) ק' יוסי בר חנינא] שדחפו בהוד יופיה. בגמ' דבני מערבא בפ' כל ישראל יש להן חלק (הלכה ז) ובפ' שני דיבמות (הלכה ב) אמר ר' יוסי בר חנינא שנתן ידיו בהוד שביופיה בין דריה:

תורה אור השלם

1. כִּי בְרֹב חֲלֹמוֹת וְהֲבָלִים וּדְבָרִים הַרְבֵּה כִּי אֶת הָאֱלֹהִים יְרָא: קהלת ה ו
2. וַיָּסֹב חִזְקִיָּהוּ פָנָיו אֶל הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל אֶל יְיָ: ישעיהו לח ב
3. מְעַי מְעַי אוֹחִילָה קִירוֹת לִבִּי הֲמֹנָה לִי לִבִּי לֹא אֶחֱרַשׁ כִּי קוֹל שׁוֹפָר שָׁמַעְתָּ נַפְשִׁי תְּרוּעַת מִלְחָמָה: ירמיהו ד יט
4. וַיֹּאמַר אָנָּה יְיָ זְכָר נָא אֵת אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנֶיךָ בֶּאֱמֶת וּבְלֵב שָׁלֵם וְהַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עָשִׂיתִי וַיֵּבְךְ חִזְקִיָּהוּ בֶּכִי גָדוֹל: ישעיהו לח ג
5. הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה: שמות יב ב
6. זְכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בָּךְ וַתְּדַבֵּר אֲלֵהֶם אַרְבֶּה אֶת זַרְעֲכֶם כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמָיִם וְכָל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֶתֵּן לְזַרְעֲכֶם וְנָחֲלוּ לְעֹלָם: שמות לב יג
7. וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידָם לוּלֵי מֹשֶׁה בְחִירוֹ עָמַד בַּפֶּרֶץ לְפָנָיו לְהָשִׁיב חֲמָתוֹ מֵהַשְׁחִית: תהלים קו כג
8. וְגוֹתִי אֶל הָעִיר הַזֹּאת לְהוֹשִׁיעָהּ לְמַעֲנִי וּלְמַעַן דָּוִד עַבְדִּי: מלכים ב יט לד
9. הִנֵּה לְשָׁלוֹם מַר לִי מָר וְאַתָּה חָשַׁקְתָּ נַפְשִׁי מִשַּׁחַת בְּלִי כִּי הִשְׁלַכְתָּ אַחֲרֵי גַוֶּךָ כָּל חַטֹּאָי: ישעיהו לח יז
10. נַעֲשֶׂה נָּא עֲלִיַּת קִיר קְטַנָּה וְנָשִׂים לוֹ שָׁם מִטָּה וְשֻׁלְחָן וְכִסֵּא וּמְנוֹרָה וְהָיָה בְּבֹאוֹ אֵלֵינוּ יָסוּר שָׁמָּה: מלכים ב ד י 11. וּתְשֻׁבָתוֹ

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

גמ' בשלמא ב"ה קא מפרשי טעמייהו וטעמא דב"ש אלא ב"ש מ"ט לא אמרי כב"ה אמרי לך ב"ש א"כ נימא קרא [6]בבקר ובערב מאי בשכבך ובקומך בשעת שכיבה שכיבה ממש ובשעת קימה קימה ממש וב"ש האי ובלכתך בדרך מאי עביד להו ההוא מבעי להו [7]לכדתניא בשבתך בביתך פרט [8]לעוסק במצוה ובלכתך בדרך פרט לחתן מכאן אמרו [9]הכונס את הבתולה פטור ואת האלמנה חייב מאי משמע אמר רב פפא כי דרך מה דרך רשות אף כל רשות מי לא עסקינן דקא אזיל לדבר מצוה ואפילו הכי אמר רחמנא לקרי אם כן לכתוב רחמנא בשבת ובלכת מאי בשבתך ובלכתך בשבת דידך ובלכת דידך הוא דמחייבת הא דמצוה פטירת [7]אי הכי אפילו כונס את האלמנה נמי האי טריד והאי לא טריד אי משום טרדא אפילו טבעה ספינתו בים נמי וכי תימא ה"ג אלמה א"ר אבא בר זבדא אמר רב [10]אבל חייב בכל המצות האמורות בתורה [2]חוץ מן התפילין שהרי נאמר בהם פאר שנאמר [1]פארך חבוש עליך התם טריד טרדא דמצוה הכא טריד טרדא דרשות [6] [10]וב"ש ההוא מבעי להו פרט לשלוחי מצוה וב"ה אמרי ממילא ש"מ דאפילו בדרך נמי קרי: ת"ר בה"א [2]עומדין וקורין יושבין וקורין ומטין וקורין הולכין בדרך וקורין [3] עושין במלאכתן וקורין [3]ומעשה ברבי ישמעאל ור' אלעזר בן עזריה שהיו מסובין במקום אחד והיה ר' ישמעאל מוטה ור' אלעזר בן עזריה זקוף כיון שהגיע זמן קריאת שמע הטה רבי אלעזר וזקף ר' ישמעאל אמר לו רבי אלעזר בן עזריה לר' ישמעאל ישמעאל אחי אמשול לך משל למה הדבר דומה משל לאחד שאומרים לו זקנך מגודל אמר להם יהיה כנגד המשחיתים אף כך אתה כל זמן שאני זקוף אתה מוטה עכשיו כשאני הטתי אתה זקפת אמר לו אני עשיתי כדברי ב"ה ואתה עשית כדברי ב"ש ולא עוד אלא שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות מאי ולא עוד וכי תימא בית הלל נמי אית להו מטין ה"מ דמטה ואתא מעיקרא אבל הכא כיון דעד השתא הוית זקוף והשתא מוטה אמרי ש"מ כב"ש סבירא להו שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות. תני רב יחזקאל עשה כדברי ב"ש עשה כדברי ב"ה עשה רב יוסף אמר [4]עשה כדברי ב"ש לא עשה ולא כלום [5]דתנן מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית ב"ש [6]פוסלין וב"ה מכשירין אמרו להם ב"ה לב"ש מעשה שהלכו זקני ב"ש וזקני ב"ה לבקר את ר' יוחנן בן החורנית מצאוהו שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית ולא אמרו לו כלום אמרו להם [5]משם ראיה אף הם אמרו לו א"כ היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימיך רב נחמן בר יצחק אמר עשה כדברי בית שמאי חייב מיתה דתנן אמר ר"ט אני הייתי בא בדרך והטתי לקרות כדברי ב"ש וסכנתי בעצמי מפני הלסטים אמרו לו כדאי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי ב"ה: **מתני'** [7]בשחר מברך שתים לפניה ואחת לאחריה ובערב מברך שתים לפניה ושתים לאחריה אחת ארוכה ואחת קצרה מקום שאמרו להאריך אינו רשאי לקצר אינו רשאי להאריך לחתום אינו רשאי שלא לחתום שלא לחתום אינו רשאי לחתום: **גמ'** מאי מברך אמר ר' יעקב א"ר אושעיא יוצר

גמ' כשכבך כניפך פרט לעוסק במצוה. לקמיה מפרש מאי משמע: **ובלכתך בדרך פרט לחתן.** ואע"ג דחתן נמי עוסק במצוה הוא אי לאו דקרא יתירא לא נפקא לן מקרא קמא דכיון דעוסק במצוה לא כתיב בקרא בהדיא אלא מיעוטא בעלמא הוא דקא דרשינן מציתן וממעטינן מינה עוסק במלאכת מצוה דאיכא טרדא אבל חתן דטרדא דמחסנה בעלמא הוא שמחסנה על עסק בתוליס אי לאו קרא יתירא לא אתמעטו: **הכונס את הבתולה פטור.** שטרוד במחסנה בעילת מצוה: **מאי משמע.** פרט לעוסק במצוה: **כי דרך.** כשכבך ובלכתך הוקשו לדרך: **מי לא עסקינן בו.** כלומר מנלן דבדרך רשות לחודא איירי קרא הא קרא דרך שתמא כתיב וממילא משמע נמי מייה דרך מצוה ואפילו הכי אמר רחמנא ליקרי: **אי משום טרדא.** המחסנה פטור ליה אפילו טבעה ספינתו נמי: **אלמה אמר רבי אבא.** כמו למה אמר. (6) אע"פ שטרוד בעברו מייב בכל המצות חוץ מן התפילין שנאמר בהם פאר ליחזקאל פארך חבוש עליך וגו' וכיון דבעו פאר ואבל מתגולל בעברו בעפר אין זה פאר: **טריד טרדא דמצוה.** וכיון דאתן מיעוטו בעלמא דרשין פרט לחתן מסתייך אם ממעטת מייה טרדא דמצוה: **וב"ה אמרי לך.** נהי נמי דקרא למדרש מייה פרט לחתן אתא ממילא ש"מ בלכת דיקך הוא דמחייבת אלמא בדרך נמי קרי: **עוסקין במלאכתן וקורין.** לקמן (דף טז.) מוקמינן לה בפרק שני: **הטה ר' אלעזר בן עזריה.** כב"ש: **לאחד שאמרו לו זקנך מגודל אמר להם יהיה זה כנגד המשחיתים.** משל שלך דומה לאחד שאומרים לו זקנך נאה ומגודל והוא אומר להם הואיל וקלסתם אותו אף הוא יהיה כנגד המשחיתים הגדול הזה יהיה נתון לתער ולמספריים שחניין עליו ואשחיתנו: **עכשיו אתי הטתי.** הרי אני כמקלס את מעשיך שהיית מוטה ואתה נזקפת: **כ"ה נמי אים לה מטין.** דבמטין נמי שרו כדאמרינן לעיל מטין וקורין: **אבל עכשיו כיון דעד השתא היית זקוף ועכשיו הטית אם לא נזקפתי אני ילאו התלמידים ויקבעו הלכה: לא קיימת כו'.** וכי היכי דעשה כדברי ב"ש לא עשה ולא כלום לדברי ב"ש לא עשה ולא כלום לדברי ב"ה: **מתני' בשחר מברך שתים וכו'.** כדאמר בברכות ירושלמי (תמלוס קיט) שבע ברכות הללו על שם [8]שתים אלוקים **שתים אלוקה ואחת קלרה.** אשתים לאתריה דערבית קאי (נ"מ אלוקה אחת ואמונה קלרה השכיבנו): **לחתום.** בברוך: **שלא לחתום.** כגון ברכת הפירות ומצות: **גמ' מאי מברך.** אתיס לפניה דשחר מאי ניהו:

שנאמר בהם פאר. פרש"י ואבל מעולל בעפר קרנו ואין נאה לתת פאר אחת אפר. וא"ת ולמה לי האי טעמא תיפוק ליה מדאמר ליחזקאל פארך חבוש עליך מכלל דלבוש עלמא אסור. ותירץ הסר מקולי דלרין טעמא של רש"י כי היכי דלא מילף אפר מצות מתפילין מקל ומומר. א"נ דרין טעמא דרש"י לחייבו בתפילין לאחר יום רלאשון דלא שייך מעולל בעפר קרנו אלא בשון רלאשון דוקא: **תני רב יחזקאל עשה כבית שמאי עשה ורב יוסף אמר עשה כב"ש לא עשה ולא כלום.** וא"ת פשיטא דאין הלכה כמותן[8]. וי"ל דאיל וב"ש מחמירים על המדס טפי מב"ה לא שייך לומר פשיטא. דהא דעשה כב"ש לא עשה ולא כלום הייט היכא דב"ש מקילין וב"ה מחמירין אבל הכא בק"ש לא פסלי ב"ה דברי ב"ש[2]. אבל תימא א"כ מה מייתי מסוכה כו' לא קיימת מצות סוכה כו' ופירש"י דכי היכי דמי שעשה כב"ה לא עשה ולא כלום לב"ש אף העושה כב"ש לא עשה ולא כלום לב"ה ומאי קא מדמה הכא דמצוה לא אמרינן דאם אין מדמה התם פסלי ב"ש לגמרי מה דמכשרי ב"ה. אבל הכא קרא קרית שמע כב"ש אלינא דב"ה יצא. ע"כ פירש הר"ר שמעיה דקא מדמה הכי מדקאמר לא קיימת אע"ג דמן הדין יצא שהרי בראשו ורובו בסוכה אינו אסור אלא גזירה שמא ימשך אחר שלחנו[3]. כה"ג גבי ק"ש[7] אע"ג דמן הדין יצא בדיעבד כיון דלב"ה אין נכון[8] כדאיתא במתניתין כדאי היית לחוב בעצמך. אם עשה כב"ש לב"ה לא עשה ולא כלום[8] [וע' תוספות סוכה ג. ד"ה דאמרן]:

אחת ארוכה ואחת קצרה. פירש רש"י ארוכה אמת ואמונה. קצרה השכיבנו. ותימה[2] דהשכיבנו נמי ארוכה הכא ומדע מדלא קא חשיב לה בתוספתא בהדי הקצרות[7]. ועוד פעמים שמאריכין הרבה בתוספתא[8] כמו אור יום הנף[9]. ועוד אמת ואמונה פעמים שמקצרין בה מאד כדאמרינן לקמן (מ"ד אין אומרים פרשת עלית בלילה הוא קא מסייס מודיס אנחנו לך שהגאלתנו ממצרים וכו' בפרק היה קורא[7] (לקמן ד' יד ע"ב) ונראה לר"ת דהכל קאי (7) באמת ואמונה אמת ארוכה ואמת קצרה לומר בין יאריך בה בין יקצר בה[7]א דלקמן. וכן אשכחנא התם (יומא ד' מא.) אמת ארוכות ואמת נשואות אמת בתולות ואמת בעולות[2]: **מקום שאמרו לקצר.** כגון בברכת פירות ובברכת המצות אין לו להאריך[3]: ורבנן

ג. וקאמרי לא קיימת מצות סוכה מימיך, דאפי' מדאורייתא לא קיים. תוס' סט. ד. מדבית שמאי נשמע לב"ה. שם. ה. [ד]איכא למיחש לפנמים שלא יוכל להטות ויסנע מלקרות. תוס' הלמ"ש. ו. [ד]היכא דב"ה מחמירים מדרבנן, וב"ש מוקמי לה אדאורייתא ולא גזרינן, אם עשה כדברי ב"ש לא יצא ידי חובתו אפי' דאורייתא. תוס' שם. ז. דתניא בתוספתא בפרקי', ברכות שמקצרים בהן המברך על הפירות ועל מצות וכו', [ובשביל] שנזכרה במשנה לא הי' מונע מלהזכירה בתוספתא. לח"ז קש"ס יט. ח. שהרי נהגו להוסיף החזנים פיוטין בהשכיבנו בפסח. רשב"ם. ט. וחזרה השכיבנו ארוכה טפי. רמוק"ש. י. הרי שזו קצרה יותר מהשכיבנו, וחזרה אמת ואמונה קצרה והשכיבנו ארוכה. רשב"ם. [וקשה] על פירש"י שפי' דארוכה היינו אמת ואמונה ואינו רשאי לקצר בה. תוס' הלמ"ש. יא. כי בשתי מטבעות נתקנה, כשאומר פרשת ציצית הוי ארוכה וכשאינו אומר פרשת ציצית הויא קצרה. שם. יב. שפירושו בין. מוקמ"ש. יג. ואבנ דתנא אחת ארוכה ואחת קצרה תנא נמי במקום שאמרו להאריך אינו רשאי לקצר וכו', וקאי אברכות קצרות השניות בתוספתא. תוס' הלמ"ש.

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פ"ד מהלכות ק"ש הלכה ט ו [כן] ממג שעון יט טור שי"ע סי"ס ס"ס סימן ע סעיף ג:

נא ב מיי' פ"ד מהלכות תפילין הלכה יג ופ"ד מהלכות אבל הלכה ט ו סמג עשין [דלכנן] ב טוש"ע א"ח סימן לח סעיף ה ויו"ד סימן שפח סעיף ח:

ג [מיי' פ"ב מהל' ק"ש הל' ב טוש"ע א"ח סי' סג סעיף ח]:

נב ד [מיי' פ"ו מהל' סוכה הל' ה טוש"ע א"ח סי' תלד סעיף ד]:

נג ו מיי' פ"ש מהלכות ק"ש הלכה ה סמג עשין יט טוש"ע א"ח סימן נג וסימן לו סעיף ח:

רבינו חננאל

בית הלל מפרשי טעמיהו דקורין בין יושבין בין מטין בין מהלכין בדרך, שני' ובלכתך בדרך, והאי דכת' שכבך ובקומך, ללמדך שחייב אדם לקרוא ק"ש פעמים, אחת בשעת שכיבה והוא ק"ש שלערבית ואחת בשעה שדרך בני אדם עומדין מן השינה וזה הוא קרית [שמע] שלשחרית. וב"ש האי קרא דבית הלל מפיק לה ובלכתך בדרך פרט לעוסק במצוה שפטור, דהייק מדלא כתיב בלכת אלא בלכתך, בלכתך דידך מיחייבת מהלך שמע מינה. וקיימא לן כבית הלל דתאנינ בין עומדין בין יושבין בין מטין בין מהלכין בדרך בין עוסקין במלאכתן קורין קריאת שמע ויוצאין ידי חובה. והא דאמר רב יהודה בפרקין דקמא עד עול לבבך בעמידה, לא שאם היה יושב, עומד וקורא בעומד, אלא שאם היה מהלך בדרך עומד וקורא עד על לבבך, ומכאן ואילך קורא כשהוא מהלך.

מסמך ברכה פירוש כנגד המשחיתים, הם המגלחים המשחיתים זקנם כנגדם זה מגדל זקנו, כלומר זה עושה חילוף מעשיהם ונמצא חולק עליהם, כך זה הטה וזה זקף. אמר רבי טרפון אני הייתי בא בדרך והטיתי לקרות כדברי בית שמאי וסיכנתי עצמי וכולי. ירושי' ר' בא בר כהן בשם ר' יהודה בן פזי תדע לך שדברי סופרין חמורין מדברי תורה, שהרי ר' טרפון אלו לא קרא כלל היה עובר בלאו, ומשום שעבר על דברי בית הלל נתחייב מיתה, שכך אמרו לו כדאי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי בית הלל, על שכח' ופרן גדר ישכנו נחש. ואסיקנא אחר שניתנה בת קול ביבנה. **מתני'.** בשחר.

רב נסים גאון

והא אמר רב אבא בר זבדא אמר רב אבל חייב בכל מצו' האמורו' בתורה חוץ מן התפילין מפני שנאמר בהן פאר בפ' ואלו מגלחין במועד (דפ"ג) גרסי' אבל אסור להניח תפילין מדקאמר ליה רחמ' ליחזקאל (יחזקאל כד) פארך חבוש עליך מכלל דכולי עלמא אסירי בסוף פרק חזקת (ב"ב דף ס) כך דרשינן על ראש שמתחי' אמר ר' יצחק זה אפר מקלה שבראש חתנים בעא מיניה רב פפא היכא מנח ליה אמר ליה במקום תפילין שנאמר (ישעיה סא) לשום לאבלי ציון לתת להם פאר תחת אפר מיכן למדנו שהתפילין נאמר בהן פאר:

מוסף תוספות

א. וכי צריך ראיה על זה היכא דהלכה כב"ה שאם עשה כב"ש לא עשה ולא כלום. תוס' סוכה ג. ד"ה דאמרן. **ב.** דב"ה נמי מודו שיכולין לקרותה מוטין ועומדין ואינו נראה כחולק, ורב יוסף אמר דאפ"ה לא עשה ולא כלום ולא יצא ידי קריאה. תוס' הלמ"ש.

מוסף רש"י

פרט לעוסק במצוה. שאינו מייב בקריאת שמע (סוכה כה.) דהעוסק במצוה פטור מן המצוה (לקמן יד: ב"מ נו:). **פרט לחתן.** ואע"ג דהוא נמי במצוה מייב, לאינרכיכי ליה תרי קראי, דאי הוה כתיב בשבתך בביתך ובלכתך בדרך למה לי ש"מ ותיפוק וכ"ש הוא מנבי לה פרט לנשואי מצוה נמתן: (2) **שם** בדרך ויקורין עוסקין במלאכתן: (3) רש"י ד"ה אלמה וכו' למה אמר אבל אע"פ שטרוד: (4) תוד"ה אתמ וכו' דהכל קאי אאמת:

תורה אור השלם

1. הָאֲנַף דֹּם מִתָּם אַבָּל לֹא תַעֲשֶׂה פְּאֵרְךָ חָבוּשׁ עָלֶיךָ וְנַעֲלֶיךָ תָּשִׂים בְּרַגְלֶיךָ וְלֹא תַעֲטֶה עַל שָׂפָם וְלֶחֶם אֲנָשִׁים לֹא תֹאכֵל: יחזקאל כד יז

הגהות הב"ח

(א) גמ' עיין טרלא דרכות (וכ"כ אמרי וכו' נמי קרי) תמ"מ וי"ב ס"ל רב"ה הא כתיב בשבתך בביתך ובלכתך בדרך למה לי ש"מ ותיפוק וכ"ש הוא מנבי לה פרט לנשואי מצוה נמתן: (ב) שם בדרך ויקורין עוסקין במלאכתן: (ג) רש"י ד"ה אלמה וכו' למה אמר אבל אע"פ שטרוד: (ד) תוד"ה אתמ וכו' דהכל קאי אאמת:

מוסף רש"י

פרט לעוסק במצוה. שאינו מייב בקריאת שמע (סוכה כה.) דהעוסק במצוה פטור מן המצוה (לקמן יד: ב"מ נו:). **פרט לחתן.** ואע"ג דהוא נמי במצוה מייב, לאינרכיכי ליה תרי קראי, דאי הוה כתיב בשבתך ובלכתך בדרך למה לי ש"מ ותיפוק וכ"ש הוא מנבי לה פרט לנשואי מצוה נמתן: (2) **שם** בדרך ויקורין עוסקין במלאכתן: (3) רש"י ד"ה אלמה וכו' למה אמר אבל אע"פ שטרוד: (4) תוד"ה אתמ וכו' דהכל קאי אאמת:

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות